

INFO LGOG KRING HORST EN SEVENUM,
 negende jaargang, nummer 21, 13 september 1999.
 Een uitgave van Limburgs Geschied- en Oudheidkundig
 Genootschap Kring Horst en Sevenum.
INFO LGOG KRING HORST EN SEVENUM verschijnt tweemaal per jaar:
 in februari/maart en september.
 Uiterste inzenddata kopij: 1 februari en 15 augustus.
 Redactie: Yvonne Hermans-Cuppen en Wim Moorman
 Redactieadres:
 St.-Odastraat 80, 5962 AW Horst, telefoon (077) 398 1717

INHOUD

Van de redactie	2
Programma 1999 – 2000	3
Lezingen	3
Kleine excursies	6
Wintercursus	6
Wim Moorman, Jos Schatorjé maakt tussenbalans op	7
Sint-Annakapel (vervolg)	9
Th.J.F.A. van der Vijver, Historische Kring Grubbenvorst-Lottum	10
Grad Lenssen, Oirlo ouder dan Venray	11
Vijfhonderd jaar kermis in Horst	12
A. Gielen-van Bommel, Educatief project vlas	13
Musea 31	
Streekmuseum Stichting Oudheidkamer Horst	14
Stichting Beheer Kunstschaten Sint-Lambertuskerk	15
Streekboerderijmuseum De Locht	16
Koperslagersmuseum P. van der Beele	17
Museum Bert Coppus	18
Limburgs Museum	19
G.F. Verheijen, Nieuwe publicaties	20
Bestuur LGOG Kring Horst en Sevenum	24

VAN DE REDACTIE

Na het speciale jubileumnummer van maart ditmaal weer een 'normale' *Info*. Dat betekent dat de vaste rubrieken over musea en nieuwe en aangekondigde publicaties, die in het vorige nummer ontbraken, weer terug zijn. Ook wordt de serie voortgezet waarin heemkundige verenigingen zich voorstellen. Deze keer is het de beurt aan de Historische Kring Grubbenvorst-Lottum. Verder is er een vervolg op het in nummer 19 verschenen artikel over de Sint-Annakapel.

Traditioneel wordt in het septembernummer van *Info* vooral vooruitgeblikt naar het komende seizoen. Deze editie vormt daar geen uitzondering op met gegevens over de komende lezingen en informatie over een nieuw educatief project van het immer actieve Historisch Educatief Platform. In de bijdrage over vijfhonderd jaar Horster kermis wordt zelfs al vooruitgekeken naar het jaar 2001. Voorzitter Jos Schatorjé maakt in een uitgebreid interview een tussenbalans op van dit jubileumjaar. Hij staat nog even stil bij de activiteiten die in het eerste half jaar hebben plaatsgevonden en accentueert de hoogtepunten van het programma van de komende maanden. Daarnaast wordt hij geconfronteerd met een aantal vragen, suggesties en opmerkingen dat in het vorige nummer van *Info* gemaakt door enkele leden. Eén van die opmerkingen was dat het LGOG meer 'luisterclub' dan 'doeclub' is. Wie zijn oor goed te luister legt, hoort dit soort geluiden wel vaker. Juist daarom is het jammer dat er niet meer gebruik wordt gemaakt van de mogelijkheden die *Info* biedt. *Info* geeft de leden immers ruim gelegenheid tot een actievere eigen inbreng van de leden. Hopelijk vindt Grad Lenssen, die in dit nummer de vraag aan de orde stelt of Oirlo ouder is dan Venray, in de komende edities veel navolging.

Yvonne Hermans-Cuppen

Wim Moorman

PROGRAMMA 1999-2000

LEZINGEN

Komende herfst, winter en voorjaar organiseert LGOG Kring Horst en Sevenum zeven lezingen. De aanvang is steeds om 20.00 uur. Omdat de Kring in het jubileumjaar de activiteiten wil spreiden over meerdere locaties, zal de eerste lezing, op 13 september a.s., worden gehouden in Gemeenschapshuis 't Haeren, Irenestraat 20 te Grubbenvorst, telefoonnummer (077) 366 1576. De overige lezingen vinden plaats in Restaurant De Oude Lind, Venrayseweg 93 te Horst, telefoon zaal (077) 398 8343.

In het jubileumjaar 1999 zijn alle lezingen ook voor niet-leden gratis toegankelijk. Vanaf de eerste lezing van het jaar 2000 wordt van belangstellende niet-leden weer een bijdrage in de kosten van vijf gulden per lezing verwacht.

13 september: Het Limburgs Museum in Venlo

In Gemeenschapshuis 't Haeren te Grubbenvorst zal onze voorzitter Jos Schatorjé een lezing geven over een van de belangrijkste ontwikkelingen van de laatste jaren in de culturele infrastructuur van Noord-Limburg, te weten de totstandkoming van het Limburgs Museum in Venlo. Als directeur van het Limburgs Museum is hij als geen ander in staat een toelichting te geven en vragen te beantwoorden.

Gedurende een aantal jaren heeft dit nieuwe museum in het oude onderkomen van het Goltziusmuseum mogen proefdraaien, alvorens in de zomer van het jaar 2000 het nieuwe museumgebouw in hartje-stad voor het publiek zijn deuren zal openen.

Het nieuwe gebouw wordt in architectonisch opzicht een der markantste gebouwen van Noord-Limburg. Het is in 1995 in het kader van een meervoudige opdracht ontworpen door architecte Jeanne Dekkers uit Delft.

In het nieuwe Limburgs Museum komen straks twaalf presentaties die ons informeren over het leven van mensen vanaf de prehistorie tot heden. Daarbij schuwt het historisch en volkskundig museum niet om de modernste communicatietechnieken in te zetten, waarvoor men reeds meerdere onderscheidingen in de wacht wist te slepen. Voor de hele provincie is van groot belang dat door de komst van dit middelgroot museum de bevolking kan kennismaken met het eigen verleden en het internationale karakter van de Limburgse volkscultuur. Het nieuwe museum kan dankzij bruiklenen menig object laten zien dat thans weer terugkeert naar Limburg.

Het Limburgs Museum zal zeer regelmatig wisselende tentoonstellingen laten zien in de ruime zalen voor wisselexposities. Thans zijn de bijzondere tentoonstellingen voor het eerste jaar na de opening al vastgelegd. Van belang voor de publieksfuncties van het museum zijn ook het informatiecentrum met bibliotheek en mogelijkheden voor studie (van zelfstudie tot cursussen), het museumtheater, het film- en video-archief, de educatieve ruimten, de museumshop en het bijzondere museumrestaurant.

Tijdens de lezing worden dia's vertoond over de architectonische bijzonderheden van de nieuwbouw, alsmede van diverse aanwinsten en belangrijke museumvoorwerpen.

28 september: Goethes Weimar

Mede naar aanleiding van de vierdaagse excursie naar Thüringen zal dr. M. Evers een lezing verzorgen getiteld 'Goethes Weimar'.

Als Johann Wolfgang von Goethe (1749-1832) zich in 1775 in Weimar vestigt, is het stadje, residentie van de hertog van Weimar, onbeduidend; als hij er in 1832 sterft, is de plaats reeds jaren lang een beroemde naam; niemand die Duitsland bereisde, zou Weimar overslaan; een bezoek aan de schrijver van *Götz von Berlichingen*, van *Werther*, van *Faust* gold als een hoogtepunt. Terecht mogen wij dan ook spreken van 'Goethes Weimar'. De stad is onlosmakelijk en in de eerste plaats verbonden met de persoon en het werk van Duitslands grootste dichter en schrijver, wiens tweehonderdvijftigste 'anniversaire' dit jaar, 1999, wordt gevierd.

In de eerste helft van zijn lezing zal de heer Evers ingaan op de betekenis van deze dichter, zijn leven traceren, stilstaan bij zijn voornaamste werken en de vraag proberen te beantwoorden, waarom Goethe als de grootste 'Dichter' wordt beschouwd, naast Friedrich Schiller (1759-1805).

Weimar is niet alleen verbonden met Goethe. Voor het 'Nationaltheater' staan beiden, Goethe en Schiller, broederlijk vereend. Schiller, de schrijver van beroemde toneelstukken als *Die Räuber*, *Don Carlos* en *Wallenstein*, woont vanaf 1799 tot aan zijn vroege dood in 1805 in Weimar. Zijn gebeenten rusten naast die van Goethe in de zogenaamde 'Fürstengruft'. Hun beider archief, het Goethe- en Schillerarchief, bevindt zich in Weimar. Tussen Goethe en Schiller, zo verschillend als zij waren, bloeit vanaf 1794 tot aan Schillers dood een stimulerende vriendschap.

Johann Gottfried Herder, superintendant in Weimar, moet als derde genoemd worden. Herder (1744-1803), wiens geschriften thans in vergetelheid zijn geraakt, heeft als voordener van de romantische beweging een grote werking uitgeoefend op zijn tijdgenoten. Zijn relatie met Goethe, aanvankelijk hartelijk, koelt later af; tussen beiden bestaat een 'incompatibilité des humeurs'. Herder kan niets aanvangen met Goethes 'Sinnenfreude'.

Aldus wordt Weimar in deze tijd het geestelijk middelpunt van Duitsland. Dat de uitstraling van Weimar ook na Goethes dood blijft bestaan, zal in het tweede deel van de voordracht ter sprake komen. De stad trekt steeds weer kunstenaars en denkers in haar ban. De componist Liszt woont er vanaf (1860) 1869 tot aan zijn dood in 1886. De tragische filosoof Friedrich Nietzsche (1844-1900) brengt de laatste jaren van zijn leven, 'geestig umnachtet' en verzorgd door zijn zuster, door in villa 'Silberblick'. Het Nietzsche-archief, in de DDR-tijd niet toegankelijk, bevindt zich in Weimar.

In het fin de siècle, de periode van de 'Jugendstil', zal de toenmalige groothertog van Weimar de kunstkenner Harry graaf Kessler en de Belgische architect Henry van de Velde gelegenheid geven Weimar tot een cultureel centrum van de avant-garde in Duitsland te maken. De Eerste Wereldoorlog zal hun activiteiten afbreken.

Na de Eerste Wereldoorlog en de val van het autocratische Keizerrijk zal in Weimar de eerste democratische grondwet (1919 Weimarer Verfassung) worden besloten. Bewust spreekt men van de 'Republiek van Weimar', om de wereld eraan te herinneren dat Duitsland naast een pruisisch-militaristische zijde, ook een andere, een musische zijde kent. Dat Duitsland twee gezichten heeft, wordt in het Derde Rijk en in de Tweede Wereldoorlog op wrange wijze bewaarheid. Voor de poorten van Goethes Weimar bestaat van 1937 tot 1945 het beruchte concentratiekamp Buchenwald. (Van 1945 tot 1950 door de Sovjetunie gecontinueerd als 'Speziallager').

Ten gevolge van de vorming van de Bundesrepublik Deutschland enerzijds en de DDR anderzijds komt Weimar achter het ijzeren gordijn te liggen. Ondanks de Duitse deling zal Thomas Mann in 1949 bij de Goetheherdenking en opnieuw in 1955 bij de Schillerherdenking ook in Weimar het woord voeren.

Pas in 1989/90 komt aan de verdeeldheid een eind; sinds de 'Wiedervereinigung' is Weimar weer vrij toegankelijk; de stad, die in het Goethejaar 1999 tevens 'Kulturstadt Europas' is, vertoont zich na grondige restauratie en renovatie in nieuwe luister.

Dr. M. Evers is docent en onderzoeker aan het Pierre Bayle-Instituut van de Katholieke Universiteit Nijmegen. Zijn belangstelling gaat in het bijzonder uit naar de Duits-Nederlandse betrekkingen. Een recente publicatie is zijn boek over de dichter A.C.W. Staring en diens studieverblijf in Göttingen.

8 november: Landschappen van Peel en Maas

In deze lezing geeft J. Renes een overzicht van de geschiedenis van het landschap in Noord-Limburg in de laatste tweeduizend jaar. Onderwerpen die aan de orde komen, zijn: de ligging en ontwikkeling van nederzettingen, de turfwinning in de Peel, landschappelijke verschillen binnen Noord-Limburg (het Maas- en het Peelgebied), de bebossingen en ontginningen uit de periode 1750-1950 en de recente ontwikkelingen in het landschap. De lezing wordt toegelicht met dia's.

Oude cultuurlandschappen hebben een lange geschiedenis en dragen daarvan de sporen. Die sporen ('relicten') geven inzicht in de geschiedenis van een gebied en in de leefwijze van vroegere bewoners. Voor historisch onderzoek vormt het landschap een belangrijke aanvulling op archivalische bronnen, oude kaarten, literatuur en mondelinge overlevering.

Als informatiebron legt het landschap eigen accenten. Meer dan de meeste historische bronnen geeft het landschap gegevens over het dagelijkse leven en de leefwereld van allen die daarin woonden en werkten.

Minder bewust worden oude cultuurlandschappen ook door vele anderen ge-waardeerd. De recreatieve kwaliteiten van een landschap hangen samen met de vele historische elementen. Een oud cultuurlandschap biedt voortdurend verrassingen in de vorm van gebouwen, hoogteverschillen, bochten in wegen etc.: onverwachte dingen die bij nadere beschouwing elk hun eigen verhaal kunnen vertellen. Hoe fraai en goed ook ingericht, een gladgeschaafd en rechtgetrokken nieuw (her)ingericht landschap mist deze rijkdom.

Een oud cultuurlandschap heeft ook ecologische kwaliteiten. Doordat mensen lange tijd een bepaalde vorm van beheer toepasten ontstonden zogenaamde half-natuurlijke ecosystemen. Voorbeelden zijn schraallanden, buitenplaatsen, houtwallen en akkers.

Waar nieuwe ontwikkelingen het landschap beïnvloeden zonder de resten van eerdere ontwikkelingen uit te wissen neemt de hoeveelheid historische informatie in het landschap toe. Men kan zeggen dat het cultuurlandschap wordt verrijkt. Waar daarentegen nieuwe ontwikkelingen de oudere sporen geheel vernietigen, wordt het landschap van zijn verleden afgesneden. Vanuit cultuurhistorisch gezichtspunt is dit een verarming. Helaas doet deze verarming zich in toenemende mate voor. Het verlies aan verleden gaat meestal samen met nivellering. Anders dan de verdwijnende oude elementen hebben de meeste nieuwe weinig verband met de plaatselijke fysisch-geografische en culturele omstandigheden. Moderne bebouwing, erfbeplanting, verkavelingspatronen etc. zien er in Limburg nauwelijks anders uit dan in Groningen. Hetzelfde geldt voor de schaal van het landschap. Er komt steeds meer gelijkvormigheid. Kleinschalige gebieden worden grootschaliger doordat heggen en graften verdwijnen. Daarentegen wordt juist de openheid van de grote plateaus meer en meer aangetast door ongelukkig geplaatste nieuwbouw en beplanting.

Veel elementen en structuren zijn de laatste jaren verdwenen of lopen de kans binnenkort te verdwijnen. In het buitengebied wordt bijvoorbeeld het kleinschalige verkavelingspatroon zodanig (vooral door ruilverkaveling/landinrichting) bedreigd dat daarvan over enkele jaren mogelijk niets meer over is.

De spreker, J. Renes, is historisch-geograaf en werkt bij de Universiteit Utrecht (Faculteit Ruimtelijke Wetenschappen). In opdracht van het provinciaal bestuur van Limburg inventariseerde en beschreef hij het Limburgse cultuurlandschap. Hij schreef onder meer *De geschiedenis van het Zuidlimburgse cultuurlandschap* (Maastricht 1988) en *Landschappen van Maas en Peel; een toegepast historisch-geografisch onderzoek in het streekplangebied Noord- en Midden-Limburg* dat begin oktober zal verschijnen.

13 december: Bedevaarten in Noord-Limburg

Naar aanleiding van de verschijning (begin 2000) van een boek over bedevaartplaatsen in Limburg zal de heer dr. C.M.A. Caspers een lezing houden over dit onderwerp.

In Nederland hebben een kleine zevenhonderd bedevaartplaatsen bestaan. Deze zijn niet evenredig over de landkaart van Nederland verspreid. Noord-Brabant en Limburg beschikken ieder over ongeveer evenveel heilige plaatsen als de rest van het land. Van al deze plaatsen is nog een relatief groot deel 'levend'. Voor veel andere plaatsen geldt echter dat de bedevaartcultus heden ten dage in feite is teruggevallen tot een viering van een feestdag, louter als parochiële aangelegenheid. Na de scheiding tussen de Noordelijke en Zuidelijke Nederlanden sedert de jaren zeventig van de zestiende eeuw is de bedevaartcultuur in de Noordelijke Nederlanden, vanwege de anti-katholieke overheidsmaatregelen, geleidelijk verdwenen. Slechts op een aantal plaatsen bleef een zekere mate van continuïteit voortbestaan. Door zijn afwijkende politieke geschiedenis vormt Limburg een gebied apart; de meeste vereringen konden hier blijven voortbestaan.

In zijn lezing zal de heer Caspers ingaan op het bijzondere van het Nederlandse bedevaartwezen, op het verschil tussen het katholieke zuiden en Nederland boven de rivieren en tenslotte op het bijzondere van de Limburgse bedevaarten met speciale aandacht voor de regio rond Horst en Sevenum.

De betekenis van de heilige plaats in het leven van de mens kan moeilijk worden onderschat. Binnen alle wereldgodsdiensten nemen heilige of sacrale plaatsen (berg, rivier, bron, boom, kerk, tempel, graf etc.) een centrale positie in. Bedevaart en heilige plaats zijn twee onlosmakelijk met elkaar verbonden begrippen.

Binnen de christelijke traditie worden bedevaartplaatsen gewoonlijk gekoppeld aan heiligen- en/of reliekenverering. Het omgekeerde is echter niet altijd van toepassing. De verering van heiligen wordt door de rooms-katholieke kerk goedgekeurd en gestimuleerd via een officiële lijst van heiligen en zaligen, maar in de regel betreft het dan een verering die niet aan één specifieke plaats gebonden is. Belangrijke heiligen (zoals Maria en de apostelen) worden binnen de hele wereldkerk vereerd; sommige heiligen meer binnen een bepaald land of bisdom.

De rooms-katholieke kerk geeft geen afgebakende definitie van 'bedevaartplaats'. De reden hiervan is wellicht dat deze kerk weliswaar vertrouwd is met het ondernemen van bedevaarten door haar lidmaten, maar dat zij pelgrimage - in tegenstelling tot gebed en eredienst - niet beschouwt als een geloofsplicht. Zij kent wel *loca sacra*, 'heilige plaatsen': plaatsen die door wijding bestemd zijn voor de eredienst van de gelovigen. Hiertoe behoren: kerken, kapellen, altaren, kerkhoven en heiligdommen.

Het wetenschappelijk bedevaartonderzoek is in Nederland pas tegen het einde van de jaren zestig voorzichtig op gang gekomen. Het richtte zich sterk op historisch bepaalde, christelijke thematieken. Het onderzoek is sindsdien enigszins versnipperd verricht door individuele vertegenwoordigers van verschillende wetenschapsdisciplines. Pas sinds 1993 staat het onderwerp op de agenda van de volkskundige discipline in Nederland. Aan het P.J. Meertens-Instituut werd een platform voor verder bedevaartonderzoek opgezet: het project 'Bedevaartplaatsen in Nederland'. Een zeer wezenlijk onderdeel hiervan vormt de publicatie van het driedelig lexicon *Bedevaartplaatsen in Nederland*. Daarvan zijn inmiddels de delen 1 (Noord- en Midden-Nederland) en 2 (Noord-Brabant) verschenen. Deel 3, dat de bedevaartplaatsen in de provincie Limburg behandelt, zal begin 2000 verschijnen.

Dr. C.M.A. (Charles) Caspers is werkzaam als onderzoeker bij de Katholieke Universiteit Brabant en de Katholieke Universiteit Nijmegen. Hij is gespecialiseerd in de geschiedenis van de religieuze volkscultuur. Samen met P.J. Margry is hij redacteur van *Bedevaartplaatsen in Nederland*.

Lezingen eerste helft 2000

Op dit moment zijn nog niet alle gegevens over de lezingen in de eerste helft van het jaar 2000 bekend. In januari zal hoogstwaarschijnlijk een lezing worden gehouden over carnaval.

Na afloop van de jaarvergadering op 13 maart zal vermoedelijk een voordracht gehouden worden over de historische aspecten van kleding. Dit mede naar aanleiding van een tentoonstelling over kant die rond deze tijd in de Oudheidkamer te zien is.

De laatste lezing van het seizoen 1999-2000 zal verzorgd worden door de heer Th. Janssen uit Sevenum. Hij zal een uiteenzetting geven over volksverhalen over de Peel.

Uiteraard ontvangt u tijdig bericht over de exacte data, thema's en sprekers.

KLEINE EXCURSIES

Enkele maanden geleden heeft LGOG Kring Horst en Sevenum een kleine excursie georganiseerd naar kasteel De Borggraaf in Lottum. De belangstelling hiervoor was zo groot dat zelfs een aantal leden teleurgesteld moest worden. Gezien de grote belangstelling én de enthousiaste reacties van de deelnemers bestaat het voornemen dit najaar nogmaals een kleine excursie te organiseren naar De Borggraaf. Op het moment van schrijven is de datum hiervan nog niet bekend, maar alle leden ontvangen uiteraard tijdig een aankondiging.

Waarschijnlijk later dit najaar zal een bezoek worden gebracht aan Stevensweert. Ook over deze kleine excursie volgen nog nadere details.

WINTERCURSUS

Zoals gebruikelijk organiseert LGOG Kring Horst en Sevenum ook deze keer weer een cursus in de eerste maanden van het nieuwe jaar. "Hoe word ik wegwijs in het archief?" is ditmaal de centrale vraag van de cursus. Stap voor stap zal duidelijk worden gemaakt hoe men archiefonderzoek dient aan te pakken. Uiteraard zal daarbij, ter illustratie, veelvuldig gebruikgemaakt worden van en verwezen worden naar archiefmateriaal afkomstig uit deze regio.

Nadere gegevens over data, tijdstippen, docent(en), kosten, inschrijving en cursusmateriaal worden later dit jaar in een speciale aankondiging bekendgemaakt.

JOS SCHATORJÉ MAAKT TUSSENBALANS OP

Zoals ondertussen wel bekend mag heten, viert LGOG Kring Horst en Sevenum in 1999 samen met Stichting Het Gelders Overkwartier en Streekmuseum Stichting Oudheidkamer Horst zijn 25-jarig jubileum. Inmiddels is 1999 al voor meer dan de helft verstreken. Tijd voor een terugblik op het eerste half jaar en een vooruitblik op wat in de tweede helft van dit jaar nog op het programma staat. En met wie zou dat beter kunnen dan met Jos Schatorjé? In 1974 werd hij (als jonge student) lid van het LGOG, in 1979 trad hij (als beginnend conservator van het Goltziusmuseum) toe tot het bestuur van de Kring Horst en Sevenum en in 1994 werd hij (als juist aangetreden directeur van het Limburgs Museum) gekozen tot voorzitter van de Kring. Bovendien is hij bestuurslid van de Stichting Het Gelders Overkwartier en was hij jarenlang actief betrokken bij Streekmuseum Stichting Oudheidkamer Horst.

Hoe kijk je terug op de eerste helft van het jubileumjaar?

Met een gevoel van tevredenheid. Wat me, afgezien van de afzonderlijke activiteiten, nog het meest verheugt, is dat de samenwerking tussen de historische verenigingen, heemkundeverenigingen en musea in de regio steeds meer van de grond komt. Je ziet dat al een aantal jaren in het Historisch Educatief Platform en in het regionaal overleg van heemkundeverenigingen. Buiten die structurele contacten om heeft Streekboerderijmuseum De Locht bovendien speciaal ter gelegenheid van ons jubileum een educatief pakket voor kinderen ontwikkeld. Daar waren we bijzonder aangenaam door verrast. Ook de samenwerking met onze beide zusterverenigingen, Stichting Het Gelders Overkwartier en de Oudheidkamer, verloopt nog altijd prima. Dat is bijvoorbeeld weer gebleken uit 'Verschoven grenzen', de tentoonstelling over historische kaarten.

Hoe is die kaarttentoonstelling trouwens verlopen?

Ik denk dat ik mag zeggen dat 'Verschoven grenzen' ruimschoots aan de verwachtingen heeft voldaan. Er zijn vijfhonderd bezoekers geweest. Dat is, als je het specialistische karakter van de tentoonstelling in acht neemt, best veel. Gebleken is dat er veel gerichte bezoekers zijn gekomen, met een bijzondere belangstelling voor kaarten. Je merkt dat bijvoorbeeld aan het feit dat de bezoekers niet alleen uit Horst en omgeving kwamen, maar ook uit de verre omtrek. De meeste bezoekers zijn behoorlijk lang gebleven. Daar trek ik de conclusie uit dat 'Verschoven grenzen' gewaardeerd is. Wat voor ons als Kring belangrijk was, is dat we de provinciale voorjaarsvergadering van het LGOG aan de opening van de tentoonstelling hebben kunnen koppelen. Daardoor hebben we actief mee kunnen doen aan het uitzwaaien van de voorzitter, Romé Fasol. Het deed ons dan ook goed dat hij 'Verschoven grenzen' wilde openen. Zowel als burgemeester van Horst als als voorzitter van het LGOG heeft hij er immers voor gezorgd dat er grenzen zijn verschoven of in ieder geval beginnen te verschuiven.

Tevredenheid dus over de samenwerking met anderen en over de kaarttentoonstelling. Zijn er ook dingen tegengevallen?

Voor de excursie naar Archeon had ik persoonlijk meer belangstelling verwacht. Omdat de 'prefactor' veel groter was dan bij de normale excursies hoopten we op een ander, jonger publiek. Uiteindelijk zijn er maar een paar kinderen meegegaan. Waar die tegenvallende belangstelling aan gelegen heeft? Misschien heeft het wel iets met de prijs te maken, want voor een doorsnee gezin werd een bedrag van honderd gulden ruim overschreden. De excursiecommissie heeft echt uren zitten passen en meten, maar goedkoper ging gewoon niet. Van de andere kant zijn de mensen die normaal altijd deelnemen nu misschien thuisgebleven omdat ze zich - ten onrechte - te oud voelden voor deze excursie. Overigens hadden de thuisblijvers, zoals meestal, ongelijk: hoewel het weer aanvankelijk slecht was, hebben we een ontzettend leuke en bovendien leerzame dag gehad.

Nog meer tegenvallers?

Begin 1998 zijn we voor het eerst bij elkaar gekomen om te praten over het programma voor ons jubileumjaar. Alles wees er toen nog op dat de fusie tussen de gemeenten Broekhuizenvorst, Grubbenvorst en Horst binnen afzienbare tijd zijn beslag zou krijgen. Het leek ons een goed idee om, voor-uitlopend op die fusie, met onze jubileumactiviteiten alvast in te spelen op de nieuwe gemeente Horst aan de Maas. Op verschillende wijzen wilden we laten zien dat die voorgenomen fusie niet iets kunstmatig was, maar dat er uit historisch oogpunt best iets voor te zeggen was om juist deze drie gemeenten in elkaar te laten opgaan: geschiedenis als bindende factor. Omdat het fusieproces steeds meer vertraging opriep, kwamen onze plannen in het nauw. Een educatief project over gemeentewapens hebben we bijvoorbeeld voorlopig in de koelkast moeten zetten. De tentoonstelling die we wilden maken over de oudste geschiedenis van Horst aan de Maas kon eveneens niet doorgaan. Voor de financiering daarvan waren we namelijk behalve van de eigen financiën en van sponsoring ook afhankelijk van subsidie van de drie gemeenten. Maar in het geval van Broekhuizenvorst en Grubbenvorst bleef die uit vanwege de onduidelijkheid over de fusie.

Is de tentoonstelling over de oudste geschiedenis van Horst aan de Maas nu definitief van de baan?

Nee, beslist niet. Het uitstel komt aan de ene kant zelfs wel goed uit. Begin dit jaar zijn namelijk in het gebied Hoogveld belangrijke archeologische vondsten gedaan. De Oudheidkamer is van plan volgend jaar een expositie te maken over de oudste geschiedenis van in ieder geval Horst en daarin deze recente vondsten te verwerken. Het LGOG kan daarbij de helpende hand bieden door flankerende activiteiten te organiseren.

Wat zijn de verdere plannen voor de komende tijd?

De vierdaagse excursie naar Thüringen is natuurlijk een belangrijk hoogtepunt van dit jubileumjaar. Voordat de excursiecommissie met de voorbereiding van deze reis begon, hadden we eerlijk gezegd wel wat twijfels. Zouden er zich wel genoeg mensen inschrijven? Zou het wel lukken om alles financieel kloppend te krijgen? Onze twijfels

bleken echter ongegrond. Binnen de korste keren hadden zich meer dan de noodzakelijke veertig mensen ingeschreven! De excursiecommissie is er in geslaagd een afwisselend programma samen te stellen met voor elk wat wils. Ik heb er dan ook het volste vertrouwen in dat we straks met evenveel voldoening op deze reis terugkijken als op het bezoek aan Trier bij het vijftienjarig jubileum.

Verder wil ik vooral de lezing van Hans Renes op 8 november onder de aandacht brengen. Hij houdt een voordracht over de landschappen van Peel en Maas. Begin oktober zal hij op dit onderwerp promoveren en verschijnt zijn dissertatie. Uit het feit dat de presentatie van die dissertatie plaatsvindt in het gouvernement kun je al afleiden hoeveel belang het provinciebestuur eraan toekent. De inrichting van het landschap is natuurlijk ook een ontzettend belangrijk thema dat altijd actueel zal blijven. Renes benadert het thema in de eerste plaats historisch. Toch verwacht ik dat deze lezing ook veel aanknopingspunten zal bieden voor geïnteresseerden in toekomstige landschappelijke ontwikkelingen. Iedereen met belangstelling voor het milieu, mensen uit de toeristisch-recreatieve sfeer en beleidsmakers in het algemeen raad ik dringend aan bij deze lezing aanwezig te zijn.

Tenslotte: in het vorige nummer van Info werd een aantal leden gevraagd naar hun mening over LGOG Kring Horst en Sevenum. Enkele opmerkingen die toen gemaakt werden, vragen om een reactie van de voorzitter. De heer Lenssen vond bijvoorbeeld dat de Kring meer aan archeologisch onderzoek moest doen. Wat is je reactie hierop?

In de eerste plaats is het LGOG geen archeologische instelling. Bovendien is er een monumentenwet die het verbiedt om zonder toestemming van de minister archeologisch onderzoek te doen. Alleen indien Venlo als centrumgemeente een cultuurconvenant zou sluiten met de buurgemeenten en zou overgaan tot de aanstelling van een stadsarcheoloog zie ik mogelijkheden voor geïnteresseerde vrijwilligers om onder deskundige begeleiding mee te doen met archeologisch onderzoek.

De heer Van Enckevort vond het LGOG te veel een 'luisterclub' en te weinig een 'doeclub'.

Op zich heeft hij daar natuurlijk gelijk in. Wij zijn vooral een 'consumptieve' vereniging en daar is niets mis mee, vind ik. In feite is het LGOG alleen maar voorwaardenscheppend: door het organiseren van lezingen, cursussen en excursies proberen we de historische belangstelling te stimuleren. We willen onze leden een historisch bewustzijn bijbrengen dat niet louter op nostalgie is gebaseerd. Heemkundeverenigingen zijn misschien iets laagdrempeliger omdat er meer zelfwerkzaamheid van de leden verwacht wordt en omdat ze in het algemeen inhoudelijk de lat wat minder hoog leggen. Overigens bieden wij via *Info* ieder lid dat historisch onderzoek doet de mogelijkheid om hiervan regelmatig verslag te doen. Van die mogelijkheid zou eigenlijk veel vaker en door meer leden gebruikgemaakt moeten worden.

Verschillende leden waarschuwen voor vergrijzing van het ledenbestand. Is dat een reëel gevaar?

Voor veel mensen geldt dat naarmate ze ouder worden, het verleden een belangrijkere plaats in hun leven krijgt. Het verleden is namelijk iets onontkoombars voor iedereen. Ik denk dat we ons er daarom bij neer zullen moeten leggen dat men zich in het algemeen pas na zijn veertigste aansluit bij een historische of heemkundige vereniging. Jongeren trek je door hen activiteiten te bieden die hen aanspreken. Lezingen zijn daarvoor inderdaad minder geschikt, jongeren willen zélf actief zijn. Van de andere kant proberen we via het Historisch Educatief Platform een basis te leggen door kinderen al op jonge leeftijd kennis te laten maken met aspecten van het plaatselijke en regionale verleden. Maar ook door mijn dagelijks werk als museumdirecteur weet ik hoe moeilijk het is om aantrekkelijk te blijven voor jongeren als ze eenmaal de schoolbanken hebben verlaten. Misschien dat we binnen het bestuur van de Kring het aandachtsgebied 'jeugd' nog meer kunnen profileren, maar het is de vraag of dat veel zou helpen.

Uit de reacties van leden in het vorige nummer van Info bleek dat het symposium over de kasteelruïne in 1995 opmerkelijk hoog gewaardeerd werd. Zijn er plannen om in de toekomst meer van dergelijke bijeenkomsten te organiseren?

Concrete plannen daarvoor zijn er niet. Je moet dat soort dingen alleen doen als er een daadwerkelijke aanleiding voor is, en die was er toen. Je moet ook niet onderschatten hoeveel werk in de organisatie gaat zitten. We hebben trouwens wel gemerkt dat we mede door dat symposium door de gemeente steeds serieuzer worden genomen als gesprekspartner. Gevraagd, maar ook ongevraagd, laten we regelmatig iets van ons horen. Helaas leidt dat lang niet altijd tot het door ons gewenste resultaat - denk bijvoorbeeld aan de gang van zaken rond het Annakapelletje en de afbraak van enkele monumentale panden - maar er is wel degelijk voortschrijdend inzicht te bespeuren!

Wim Moorman

In nummer 19 van *Info* was een bijdrage opgenomen over de Sint-Annakapel in Horst. Dit naar aanleiding van de beoogde ruimtelijke aanpassingen in de omgeving van de kapel die in juli 1998 door de Horster gemeenteraad werden besproken. In een brief aan het gemeentebestuur zette het bestuur van LGOG Kring Horst en Sevenum de cultuurhistorische, archeologische en historisch-geografische waarde van dit rijksmonument met zijn directe omgeving uiteen. Het bestuur van de Kring vroeg het college van burgemeester en wethouders te waken voor verdere aantasting door nieuwe ingrepen rond de kapel. Tevens werd een beroep op het gemeentebestuur gedaan om te voorkomen dat de kapel van nabij geheel ingeklemd zou worden door wegen en hekwerken. Ook zou verhinderd moeten worden dat door het wegvallen van de huidige corridor de kapel slechts zeer moeilijk bereikbaar wordt. Ongeveer tegelijkertijd uitte ook de Stichting Veldkruisen en -kapellen haar verontrusting over de toekomst van de Sint-Annakapel.

binnen het nieuwe bedrijventerrein Hoogveld-Oost. Uiteindelijk is gekozen voor een oplossing waarbij de karakteristieke driehoek van de wegsplitsing bij het kapelletje herkenbaar blijft. Vanaf de nieuw aan te leggen ontsluitingsweg zal het kapelletje echter bijna onzichtbaar zijn. Voor zowel LGOG als Stichting Veldkruisen en -kapellen was deze ontkenning van de unieke ruimtelijke waarde van het gebied bijzonder teleurstellend. Het gezamenlijk optreden heeft helaas niet kunnen verhinderen dat de kapel ingeklemd zal worden door wegen en hekwerken. Bovendien zal het karakteristieke slingerende pad dat naar de kapel leidt, verdwijnen zodat dit rijksmonument (!) slechts moeilijk bereikbaar zal worden.

Meer resultaat had de aansporing van het LGOG om onderzoek te doen naar de archeologische waarde van het gebied. In januari zijn in opdracht van de gemeente Horst grondboringen verricht waarbij sporen van menselijke activiteiten uit de Middeleeuwen, de Romeinse tijd en de IJzertijd zijn gevonden. Hierdoor kunnen eerdere rijke vondsten in dit gebied in een bredere historische context geplaatst worden. Omdat je bodemsporen maar één keer kunt onderzoeken en het zeker is dat het bodemarchief bij de aanleg

van het beoogde industriegebied wordt vernietigd, zal de constatering van archeologische sporen zonder meer een vervolg krijgen. Naar verwachting zal er in de loop van dit jaar onder leiding van de Rijksdienst voor Oudheidkundig Bodemonderzoek (ROB) uitgebreid archeologisch onderzoek gedaan moeten worden, te beginnen door middel van het graven van proefsleuven.

HISTORISCHE KRING GRUBBENVORST-LOTTUM

De in 1972 benoemde burgemeester drs. T. Steegmans plaatste in 1974 in het Mededelingenblad een oproep voor vrijwilligers om mee te werken aan het uitdiepen van de historie van Grubbenvorst en Lottum. Op de vastgestelde avond - 21 oktober 1974 - meldden zich ruim twintig belangstellenden. De bedoeling van de burgemeester en wethouder Joosten was om te komen tot een gemeenschappelijke historische werkgroep, die zich actief met de historie van de twee dorpen zou bezighouden.

De eerste vergadering van de werkgroep vond plaats begin november 1974, waarbij de burgemeester de heer Van der Vijver had uitgenodigd als voorzitter. De burgemeester trad zelf ook toe als lid, de heer Pennings als secretaris en de heer W. Leenen als penningmeester. Als coördinatoren werden aangewezen ir. L. Bleukx (archieffwerk), de heer Strijbosch (veldwerk) en de heer P. Keiren (oude werktuigen en gebruiksvoorwerpen).

De beginjaren

Kort na de oprichting verzorgde de Venlose archivaris W. Hendriks een cursus paleografie en kwam provinciaal archeoloog Bloemers praten teneinde het veldwerk te kunnen registreren. In deze jaren zijn bij vele burgers oude voorwerpen en archeologische vondsten opgehaald. Ze werden aanvankelijk in de raadzaal in vitrines tentoongesteld. De archiefsectie begon met bronnen-onderzoek in de archieven van Grubbenvorst, Venlo, Maastricht, Düsseldorf, bisdom Aachen enz.

Voor het houden van vergaderingen kregen wij op het gemeentehuis gastvrijheid en dit heeft tot enkele jaren geleden voortgeduurd, terwijl we ook de beschikking hadden over een klein archiefkamertje. Enkele jaren geleden hebben we het gemeentehuis verlaten en zijn we verhuisd naar de zolder in De Want. Deze is 75 vierkante meter groot en wordt gebruikt voor het eigen archief, als werkhoek en als (nog vrij behoorlijke) tentoonstellingsruimte. Zoals nu de plannen zijn zullen we in 2001 De Want moeten verlaten, maar kunnen we na de verbouwing van Het Haeren daar een eigen ruimte krijgen voor de Historische Kring.

In 1975 kreeg de Historische Kring er van de gemeente een taak bij. Een aparte sectie ging optreden als "straatnamencommissie". Dit houdt in dat deze sectie een advies geeft aan het gemeentebestuur. Sinds 1995 hebben we op verzoek van de gemeente nog een andere taak op ons genomen, namelijk het beheren van de kruisen en veldkapellen. Eén veldkruis en enkele kapellen zijn ook gemeentelijk monument.

In augustus 1976 organiseerde de Kring in Het Haeren een zeer volledige expositie van prentbriefkaarten uit Lottum en Grubbenvorst met zeer veel belangstelling. In 1977 heeft de Historische Kring op verzoek van de jubileumcommissie van de kerk een boekje uitgegeven over 25 jaar herdenking van de herbouw van de kerk.

Jaarlijks werden voortaan voor de leden van de Kring één of twee lezingen gehouden. Ook in 1977 werden weer enkele interviews gehouden met ouderen over het verleden. Voorzitter Van der Vijver zegde op verzoek van de burgemeester toe in het kader van het Recreatieschap een boekje te schrijven over Noord-Limburgse Maasdorpen. De burgemeester nam daarom tijdelijk het voorzitterschap van hem over. Mevrouw Brandt nam op haar beurt in 1979 het voorzitterschap van de burgemeester over. De Historische Kring maakte dat jaar twee wandelboekjes met foto's: één voor Grubbenvorst en één voor Lottum.

De jaren tachtig

Op 23 maart 1980 volgde de heer Staals de weer naar de Antillen vertrokken mevrouw Brandt als voorzitter op. In 1981 verscheen het boekje *Noord-Limburgse Maasdorpen* en in hetzelfde jaar is de akte verleden van de "Stichting Historische Kring Grubbenvorst-Lottum". Bezittingen en verplichtingen vielen vanaf toen onder de stichting, die rechtspersoonlijkheid heeft.

Op 8 januari 1982 liet de Historische Kring in de zaal van Het Haeren de uitstekende vlasfilm uit Horst zien.

In 1983 verzorgde de provinciaal archeoloog de heer Willems een spreekbeurt.

Op verzoek van de gemeente werd door de Kring een commissie van advies samengesteld voor een ontwerp-gemeentevlag.

De heer Van der Vijver nam in maart 1985 het voorzitterschap van de heer Staals over, die door schoolwerkzaamheden tijdgebrek had. Hij had onlangs de taak op zich genomen een boekje te schrijven over *Heierhoeve, van 15e eeuwse ontginningsenclave naar eigen kerkgemeenschap*. Dit verscheen in 1986.

Voor het ontwerp-gemeentevlag van ons lid J. Keiren werd het oordeel gevraagd van de Stichting Heraldiek.

Op verzoek van de bibliotheek in Grubbenvorst werd daar een historische informatiedag georganiseerd, ook met enige vitrines.

In 1987 organiseerde de Historische Kring bij de opening van het vernieuwde gemeentehuis een historische fototentoonstelling. Tevens schreef de heer Van der Vijver een boekje, getiteld *Historische overdenkingen bij een nieuw gemeentehuis*.

Op 23 november 1988 bracht onze Historische Kring een bezoek aan de Oudheidkamer te Horst om van deze burens weer wat te leren.

Op verzoek van het MAVO schoolbestuur schreef de voorzitter een boek onder de titel *De Bisweide: klooster* (eerst van de zusters van de Bisweide en daarna van de zusters Ursulinen), *pensionaat en MAVO*. De MAVO werd onder meer met de aanbieding van dit boek en een bronzen beeldengroep opgeheven.

In de jaren tachtig waren er veel mutaties in de ledenlijst van de Kring, vooral door verhuizingen, maar ook door overlijden, studie elders en leden die bedankten.

De Sint-Janskapel

Op voorstel van de voorzitter werd in 1989 een poging gedaan om de juiste plaats van de in 1811 afgebroken Sint-Janskapel op de heide van Santfort terug te vinden. Nu lag daar bos, maar met medewerking van

Staatsbosbeheer en zoeken in de grond bleef succes niet uit. De fundamentsleuven van de kapel, 75 vierkante meter groot, kwamen volledig te voorschijn, gevuld met leien, kloostermoppen en puin. Een nieuw boek over Sint-Jan op Santfort in Grubbenvorst was een volgend initiatief. Het verscheen al in 1991. Met Staatsbosbeheer werd een overeenkomst gesloten om een archeologisch monument op deze plek te maken. De Historische Kring schoonde het terrein van beplanting en dergelijke en de gemeente bestraatte het terrein gedeeltelijk met rode stenen en de omtrek van de vroegere kapel met een band van blauwe stenen. In het midden kwam een groot houten kruis op stenen voetstuk en verder beplanting. De traditie van een H. Mis in het bos op maandag na St. Jan werd onder grote belangstelling voortgezet, maar nu op de stenen plek waar het altaar tot 1810 had gestaan. De oude kapel was in de eerste helft van de vijftiende eeuw opgericht met een beneficiant als rector.

De jaren negentig

In de jaren negentig organiseerde de Historische Kring verschillende tentoonstellingen: samen met de heer H. Baggen over schilderwerk van W. Straten; van vele lokale foto's van beide dorpen; van foto's en herinneringen van militairen uit de gemeente in Indië in de jaren na de oorlog; van herinneringen van dienstplichtigen van Napoleon in de Franse tijd van 1801 tot 1812 en van herinneringen en foto's van vrijwilligers als zouaven van de paus van 1865 tot 1870 in de Kerkelijke Staat.

In 1993 heeft de Historische Kring de oude dichte waterput bij de voormalige Sint-Janshof weer uitgegraven en met medewerking van de heer Boers het bovenstuk weer opgemetseld. In 1994 is de put afgewerkt met deksel, slot en emmer.

In 1999 maakt de Historische Kring zich op voor het uitgeven van een boek met tweehonderd foto's van Lottum en Grubbenvorst bij het 25-jarig bestaan van de Kring in november 1999. Een maand later volgt in de raadzaal een millenniumtentoonstelling, waarbij de Historische Kring het grootste deel van zijn bezit uit de kast haalt en ongeveer een maand tentoonstelt.

Th.J.F.A. van der Vijver

OIRLO OUDER DAN VENRAY

Wie zich verdiept in de lokale of regionale geschiedenis loopt op een zeker moment tegen de ondergrens aan en moet dan constateren: hier houden de schriftelijke bronnen, c.q. de archieven op.

Men zal dan aansluiting moeten zoeken bij archeologische aanwijzingen, overleveringen, gewoonten en gebruiken.

Het is aannemelijk, dat vroeger overleveringen, gewoonten en gebruiken ver in de geschiedenis teruggingen. Zo heeft het gewoonterecht in de rechtsontwikkeling een eigen plaats behouden. De gebruikelijke criteria voor het bestaan hiervan zijn:

1. Longaevus usus (langdurig gebruik);
2. Opinio necessitatis (de overtuiging dat het zo hoort).

Zo vormt de symboliek van oudsher een bepaald onderdeel van het christelijk geloof, met name in de katholieke kerk: altaar aan de oostzijde in het kerkgebouw (opkomende zon) en de hoge torens (ten hemel rijzend).

Mijn vader, hij was van 1885, vertelde mij ooit dat in vroeger tijden de boerderijen met de voorgevel naar de dichtsbij gelegen kerk gebouwd werden. En als men in de regio, tot Oost-Brabant toe, goed rondkijkt is dit ook nu nog duidelijk waarneembaar.

Een en ander kwam bij mij op toen ik onlangs met veel interesse kennis nam van de inhoud van het pas verschenen boek: "De weg terug" van H. Stoepker inzake archeologische ontdekkingen langs de A 73 bij Venray. Met name de hoofdstukken: "Omstreeks 550 Noord-Zuid gerichte huizen" en "Omstreeks 650 Oost-West gerichte huizen" hadden, in samenhang met het bovenstaande, mijn bijzondere aandacht.

Hij vangt het laatste hoofdstuk aan met: "In de tweede helft van de zevende eeuw treedt een drastische wijziging in de nederzetting op. De huizen krijgen allemaal een Oost-West oriëntatie".

Hij doelt hier op de situatie gezien vanuit 't Brukske en van daaraf gezien is de Noord-Zuid oriëntatie richting (kerk) Oirlo en Oost-West richting (kerk) Venray.

Hieruit zou men dus kunnen concluderen, dat de kerk van Oirlo is gebouwd voor 550 en die van Venray tussen 550 en 650, hetgeen de algemeen heersende opvatting bevestigt, dat Oirlo langer bestaat dan Venray.

Tegenover het gezegde: er is méér tussen hemel en aarde dan men denkt, kan men stellen: er is méér op en onder de aarde dan men weet.

Bronnen:

- a. Leerstofgebied Rechtswetenschappen Open Universiteit.
- b. 'De weg terug: archeologische ontdekkingen langs de A 73 bij Venray', samenstelling en redactie Henk Stoeper.

VIJFHONDERD JAAR KERMIS IN HORST

In de regionale dag- en weekbladen stond onlangs het bericht dat het gemeentebestuur een adviescommissie in het leven heeft geroepen teneinde het toekomstig kermisbeleid gestalte te kunnen geven. Wie naar de toekomst wil kijken doet er goed aan eerst om zich heen te zien - met name ook naar het verleden - zodat duidelijk wordt welk onderwerp men in wezen nader in ogenschouw neemt. Vandaar dat het bestuur van LGOG Kring Horst en Sevenum de vrijheid heeft genomen het college van burgemeester en wethouders in een brief enige achtergronden van de kermis in Horst te schetsen.

Van de kermissen in Horst zijn die in de afzonderlijke kerkdorpen allemaal recent tot zeer recent ontstaan. In feite zijn het festiviteiten van gemeenschappen c.q. de afzonderlijke kerkdorpen. Als zodanig manifesteren deze kermissen het gevoel van 'eigenheid' van de plaatselijke gemeenschappen. Van oude gebruiken is echter geen sprake. Het zijn 'inventions of traditions', oftewel recente uitvindingen van tradities. Alleen de beide 'Horster' kermissen kunnen bogen op bijzondere historische banden met de gemeenschap.

Nadat Horst op het einde van de vijftiende eeuw veel te lijden had van oorlogen in Gelre, kregen de inwoners op de nieuwjaarsdag van 1501 van de hertog van Gelre - de wettige landsheer van de Horstenaren - het recht om jaarlijks twee jaarmarkten te houden. Jaarmarkten waren belangrijke impulsen voor lokale gemeenschappen. Doorgaans hadden (pre-)stedelijke centra dit recht verkregen om te kunnen uitgroeien tot economische centra. De tijd van de stadsverheffingen was echter al ruim een eeuw voorbij, vandaar dat het ook wel eens door de landsheer werd toegekend aan (grotere) niet-stedelijke centra.

De Horster jaarmarkten moesten voortaan in begin mei en na het feest van de plaatselijke kerkpatroon (17 september; bisschop Lambertus) in september plaatsvinden. Elke jaarmarkt zou reglementair twee dagen duren. Dit zijn de dagen waarop Horst nog steeds de kermissen viert.

De Horster kermissen zijn voortgekomen uit deze jaarmarkten. Tijdens de dagen van de twee jaarmarkten kwamen vreemde handelaren en potsenmakers naar Horst. Op het kerkplein boden zij er hun waren aan en vertoonden hun vaardigheden. Voor de plaatselijke gemeenschap waren het dagen om naar uit te kijken en naar toe te leven. De jaarmarkt begon met kerkelijke vieringen en een processie. Allerlei verenigingen namen hieraan deel: religieuze broederschappen, ambachtsgilden en de vier schutterijen (de Sint-Luciaschut daterend van voor 1479; de Sint-Sebastianusschut daterend van voor 1522; de Alde Schut voor gehuwden daterend van voor 1647; de Jonge Schut voor ongehuwden daterend van voor 1662). In feite demonstreerde de 'gemeenschap Horst' hier haar eenheid. Gezamenlijk werd gevierd, gefeest, gespeeld, gegeten en gedronken.

In de loop der tijd veranderde het karakter der jaarmarkten. Vanaf de Franse tijd werden de hierboven genoemde verenigingen opgeheven of leidden ze een zieldogend bestaan. Andere verenigingen kwamen hiervoor echter in de plaats. Hoe de jaarmarkten in Horst zich verder hebben ontwikkeld tot de moderne kermissen is nooit onderwerp van studie geweest. Het is evenwel duidelijk dat na de Tweede Wereldoorlog de kermisattracties steeds meer de overhand kregen. In de drie belangrijke archieven van gemeente, kerk en Huis ter Horst, moeten voldoende bronnen aanwezig zijn om een beeld te schetsen van vijfhonderd jaar jaarmarkt/kermis te Horst. Buiten een dergelijke gefundeerde studie om, kan evenwel nu reeds geconstateerd worden dat de Horster kermis van 2001 het vijfde eeuwfeest zal vieren. Om precies te zijn is het tijdens de meikermis van 2001 precies vijfhonderd jaar geleden dat de eerste jaarmarkt/kermis in Horst werd gehouden.

In de brief geeft het bestuur van LGOG Kring Horst en Sevenum het gemeentebestuur, gelet op het bijzondere historische jubileum van de twee Horster kermissen, in overweging een professioneel historisch onderzoek naar dit fenomeen uit te laten voeren. Gezien de hiermee gepaard gaande kosten (onderzoek en publicatie) en het belang voor de gehele gemeenschap, zouden hiervoor voldoende budgetten en inhoudelijke ondersteuning gevonden dienen te worden. Verder is de historische samenhang van de twee kermissen zo duidelijk dat deze niet mag worden opgeheven. Met name de Horster kermis in 2001 verdient het om op bijzondere wijze gestimuleerd te worden en te worden uitgebouwd tot een groots festijn voor de hele gemeenschap, alsmede de kermisondernemers. De door het college van burgemeester en wethouders in het leven geroepen commissie zou zich ten doel moeten stellen om tenminste deze viering veel luister bij te zetten.

Het bestuur van LGOG Kring Horst en Sevenum hoopt dat deze historische opmerkingen ten behoeve van de

beoogde discussie over kermissen in Horst zullen bijdragen tot enig historisch bewustzijn omtrent dit festijn, alsmede velen zal stimuleren in 2001 een breed gedragen volksfeest te organiseren.

EDUCATIEF PROJECT VLAS

Het Historisch Educatief Platform (samenwerkingsverband van LGOG met Oudheidkamer, Werkgroep Oud America, Stichting Geschiedenis Melderslo, Streekboerderijmuseum De Locht, Heemkundevereniging Sevenum en Stichting Beheer Kunstschaten Lambertuskerk Horst) organiseert in dit jubileumjaar opnieuw een educatief project voor de basisscholen in de gemeenten Horst en Sevenum. Maar liefst 13 scholen, en in totaal 575 leerlingen uit groep 7 en 8 doen in het najaar mee aan het derde project van het platform. Voor dit project is het thema 'vlas en vlasbewerking' als onderwerp gekozen.

Voor dit thema is gekozen vanwege de vele raakvlakken met de geschiedenis van Horst en omgeving. Het telen van vlas en de verwerking ervan tot linnen, leent zich prima voor een herkenbare verwerking door leerlingen.

Leden van het platform hebben een leerlingenboekje geschreven. Hierin wordt de geschiedenis van vlas en vlasbewerking uitvoerig beschreven. Het boekje is voorzien van opdrachten en toepasselijke illustraties. Daarnaast is er voor de leerkrachten een docentenhandleiding beschikbaar. In deze handleiding is achtergrondinformatie opgenomen met bovendien suggesties voor uitbreidingen van het project met excursies naar de Oudheidkamer en De Locht, een videoprogramma en extra opdrachten. Tot slot is er voor elke klas een zakje lijnzaad beschikbaar om zodoende het zaaien en groeien van de vlasplant met eigen ogen in de klas te kunnen aanschouwen.

Dankzij de beschikbare jubileumsubsidie kunnen wij het project gratis ter beschikking stellen aan de scholen. In verband met het 25-jarig jubileum van LGOG en Oudheidkamer, werkt het platform daarnaast, samen met de Stichting Beheer Kunstschaten Lambertuskerk Horst aan een miniproject 'Kerkenpad' (aansluitend bij de zogenaamde kerkenpadroute die momenteel ontwikkeld wordt en die in Horst en omgeving de mogelijkheid biedt een tiental kerken te bezoeken). Dit project geeft scholen in het voorjaar van 2000 de gelegenheid met leerlingen de parochiekerk te bezoeken en als voorbereiding daarop iets te leren over de geschiedenis van deze kerk en haar kerkschaten.

A. Gielen-van Bommel

MUSEA

STREEKMUSEUM STICHTING OUDHEIDKAMER HORST

In de afgelopen twee jaar is de Oudheidkamer opnieuw ingericht. Onderwerpen zijn opnieuw naar thema gerangschikt, het archief is geordend en diverse ruimtes hebben een opknapbeurt gekregen.

Het onderdeel vlas en linnen geeft een beeld van de textielproductie, van thuisnijverheid tot textiel fabrieken. In de stijlkamer is een aantal toeren te zien, samen met de gereedschappen die nodig waren om deze bijzondere hoofdbedekkingen te maken. In de Kasteelzaal staat de grote maquette van het vroegere kasteel van Horst. Aan de wand hangen portretten van kasteelbewoners en in de vitrines liggen voorwerpen die gevonden zijn bij opgravingen.

Een grote overzichtskaart laat zien hoe de Peel er omstreeks 1895 uitzag. Door middel van drukknoppen wijzen lampjes op de kaart verschillende locaties aan die met een korte tekst worden beschreven. In de verenigingskamer zijn voorwerpen te zien van schutterij Wilhelmina en van de Koninklijke Harmonie van Horst. In een bescheiden opstelling op de overloop is een aantal archeologische vondsten bij elkaar gebracht.

Naast de vaste opstelling is in de Oudheidkamer van 19 september tot en met 31 oktober een tentoonstelling te zien van ansichtkaarten van Horst en nabije omgeving en van 7 november tot en met 2 januari een tentoonstelling van speculaasplanken uit de verzameling van mevrouw Dautzenberg.

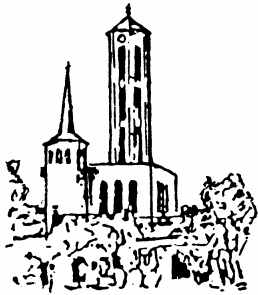
Streekmuseum Stichting Oudheidkamer Horst

Steenstraat 2, 5961 EV Horst

Telefoon (077) 3986540

Openingstijden: dinsdag van 10.00 uur tot 12.00 uur en op woensdag, donderdag, zaterdag en zondag van 14.00 uur tot 16.30 uur.

STICHTING BEHEER KUNSTSCHATTEN SINT-LAMBERTUSKERK HORST

De oudste schriftelijke vermelding van de Horster kerk dateert uit 1219. In oktober 1944 werd het gebouw door oorlogshandelingen zo zwaar beschadigd dat men besloot tot afbraak, gevolgd door nieuwbouw. Gelukkig was het grootste deel van de inventaris tijds in veiligheid gebracht.

Ongetwijfeld wordt het belangrijkste deel van de inventaris gevormd door de collectie beeldhouwwerken in hout en steen. Het oudste houten beeld is het zogenaamde 'takkenkruis', dat dateert van voor 1400.

Het merendeel van de beelden dateert echter uit de periode 1520-1550 en wordt toegeschreven aan de zogenaamde 'Meester van Elsloo', een beeldhouwersatelier dat waarschijnlijk in Roermond was gevestigd.

Sinds vorig jaar is ook een eikenhouten preekstoel te zien. Deze is in de tweede helft van de zeventiende eeuw door Willem Vincent van Wittenhorst aan de parochie

geschonken. De preekstoel stond tussen 1916 en augustus 1998 achtereenvolgens in kerken in Swolgen en Maastricht.

De belangrijkste stenen monumenten zijn de twaalfde-eeuwse doopvont in Romaanse stijl, tevens het oudste stuk in de kerk, en de vroeg zestiende-eeuwse groep van de Gregoriusmis.

Tot de hoogtepunten van edelsmeedkunst in de kerk behoren een laat-gotische cylindermonstrans, een laat-gotische kelk en een achttiende-eeuwse zonnemonstrans uit Boxmeer.

Stichting Beheer Kunstschaten Sint-Lambertuskerk Horst

Sint-Lambertusplein 16, 5961 LB Horst

Openingstijden: van mei tot oktober op dinsdag van 10.00 tot 12.00 uur en op woensdag, donderdag, zaterdag en zondag van 14.00 tot 16.30 uur. Tussentijdse afspraken, ook voor groepen, kan men maken met P. Roelofs, Stuksbeemden 66a, 5961 LG Horst, telefoon (077) 398 4163.

STREEKBOERDERIJMUSEUM DE LOCHT

Nog tot en met 26 september is in De Locht de tentoonstelling *Trouwen, vroeger en nu* te zien. Vervolgens kan men van 3 oktober tot en met 26 maart 2000 de expositie met als thema *Heiligen* bezoeken.

Fietsroute De Locht

Veel bezoekers van museum De Locht komen met de fiets. Dat biedt een ideale gelegenheid om deze gasten meer mooie plekjes van de gemeente Horst te laten zien. Vandaar dat de laatste tijd flink gewerkt is aan een nieuwe fietsroute: *Route De Locht*.

De route is ontworpen door de Stichting "Horster Landschap" en aangelegd door vrijwilligers van zowel deze Stichting als van Streekboerderijmuseum "De Locht" met ondersteuning van de Gemeente Horst en de ruilverkaveling. Zij voert langs fraaie plekjes zoals onder andere het Lummeriksbroek, de Eendenkooi, de kasteelruïne, de Reulsberg en het Ham.

Bij de kasteelruïne kan de fietser ook het nieuwe natuur-educatierrein bewonderen dat een klein mozaïek is van onder andere een kruidenhoek, een poel, een paddestoelenhoek en een drasgebied waarbij door middel van borden duidelijke uitleg wordt gegeven. Ook geeft een bord uitvoerige informatie over de ruïne van huis "Ter Horst".

De route is circa achttien kilometer lang en gaat over een lengte van acht kilometer over vrijliggende fietspaden.

Streekboerderij en Nationaal Asperge- en Champignonmuseum De Locht

Koppertweg 5, 5962 AL Horst-Melderslo

Telefoon (077) 398 7320

Email: delocht@tref.nl

Internet: www.tref.nl/horst-sevenum/de-locht

Openingstijden: dinsdag, donderdag en zaterdag van 14.00 tot 17.00 uur. Groepen op afspraak ook op andere tijden.

KOPERSLAGERSMUSEUM P. VAN DER BEELE

Het winkeltje dat hoort bij het Koperslagers-museum van het echtpaar Van der Beele staat vol met koperen kandelaren, potten, ketels, vergieten, lepels en allerlei andere snuisterijen. De museumruimte, die aan de het winkeltje grenst, blijkt ook nog eens een ware schatkamer te zijn. Een melkkan, liniaaltjes, lakzegels, eierkokers, zuiglepeltjes, een aderlater, muntstukken, helmen en nog veel meer koperen voorwerpen liggen er tentoongesteld. Het museum bevat naast deze producten een uitgebreide en unieke verzameling koperslagersgereedschappen vanaf de zeventiende eeuw.

Van der Beele is een van de weinige koperslagers in Nederland die praktiserend is. Hij is al zijn hele leven lang met het vak bezig. De koperslagerij bestaat sinds 1886. Zijn grootvader heeft het vak van zijn zwager geleerd en zich na zijn opleiding in Horst gevestigd.

De koperslager werkt zowel in opdracht als naar eigen inspiratie. De dingen die hij maakt variëren enorm. Van serviezen tot helmen, van kommen tot kandelaren en van bakken tot torenhanen. Zelfs daken heeft hij gemaakt. Het zijn voornamelijk gebruiksvoorwerpen, maar men treft zijn werk bijvoorbeeld ook aan in de kunstwereld.

Verder heeft de koperslager een aantal gerenommeerde projecten op zijn naam staan, zoals de zesendertig spuitkoppen voor de fontein van Versailles.

Daarnaast heeft hij onder andere een expertise-onderzoek gedaan voor de Saint Michel in Brussel en renoveerde hij het Jezus-corps voor het klooster Sint Louis in Oudenbosch. Ook heeft hij voor zo'n honderd kerken en kloosters in Limburg en Brabant gewerkt.

Om af en toe wat te 'spelen', maakt de Horstenaar ook verfijnde sierraden.

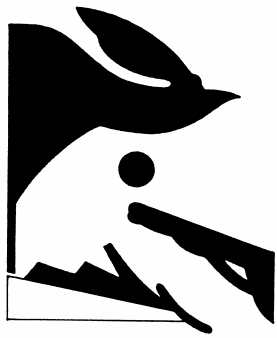
Koperslagersmuseum P. van der Beele

Gasthuisstraat 46, 5961 GB Horst

Telefoon (077) 398 5621

Openingstijden: van dinsdag tot en met zaterdag elke middag van 13.00 tot 18.00 uur

MUSEUM BERT COPPUS

Bert Coppus werd in 1932 geboren te Horst. In 1957 studeerde hij met onderscheiding af aan de Jan van Eijck-Academie voor Beeldende Kunsten te Maastricht. Hij ontwikkelde een geheel eigen figuratieve stijl waarin kleuren een belangrijke rol spelen. De natuur in al zijn facetten vormt zijn inspiratiebron. Na zijn opleiding heeft hij een periode van puur fijnschilderen gekend. Nu echter neigt hij meer naar een kleurig impressionisme. Dat impressionisme lijkt wat spontaner, maar pas op. Elk streepje, elk takje komt pas na enorm veel overleg op het doek, want Bert is een perfectionist. Toch blijft het schilderen bij hem een gevoelskwestie en een gevecht met de materie. Olieverf, tempera, aquarel, gouache, ets en mengtechnieken zijn de middelen waarmee hij vormgeeft aan zijn beeldende creativiteit.

Hij exposeerde op tal van plaatsen (Maastricht, Horst, Nijmegen, Hasselt, Aken, Venlo, Den Haag, Veenendaal, Heerlen, Arcen, Venray).

Werken van Bert Coppus bevinden zich in een groot aantal openbare gebouwen, in de vaste collectie van het Limburgs Museum in Venlo en bij particuliere verzamelaars.

Zijn maatschappelijke en artistieke betrokkenheid bleek in de loop der jaren uit het lidmaatschap van onder andere Kunstkring Kyra, BBK '69 Amsterdam, Stichting Kunst & Cultuur Limburg en de commissie Kunstvoorzieningen van de gemeente Horst.

Enkele jaren geleden maakte Bert Coppus van zijn geboortehuis te Horst een museum waarin een uitvoerig overzicht van zijn werk wordt geëxposeerd.

In het museum (entree gratis) is ook documentatie van de schilder aanwezig.

Museum Bert Coppus

Meterikseweg 71, 5961 CV Horst

Telefoon (077) 3981487

Openingstijden: dinsdag van 10.00 tot 17.00 uur en op afspraak

LIMBURGS MUSEUM

De regelmatige voorbijganger zal het niet zijn ontgaan: de bouw van het Limburgs Museum aan de Keulse Poort in Venlo nadert zijn voltooiing. In de zomer van 2000 zal het provinciaal historisch en volkskundig museum vervolgens zijn deuren openen voor het publiek.

Bij de kennisoverdracht in het Limburgs Museum zal gebruik worden gemaakt van heel uiteenlopende technieken: de meer klassieke zoals tekstborden, catalogi, zaalfolders, rondleidingen en film- of videopresentaties, maar daarnaast ook moderne zoals theatrale ensceneringen en interactieve computerprogramma's. 'Hands-ons' (mogelijkheden om iets te doen, bijvoorbeeld aan te raken, te ruiken of te proeven) zullen eveneens in de presentaties worden geïntegreerd. Verder worden er museumlessen en algemene publieksactiviteiten, zoals spreekuren, lezingen en kinder- en familiefeesten georganiseerd.

Momenteel onderhoudt het Limburgs Museum de contacten met het publiek voornamelijk via de - meermaals bekroonde - website op het Internet (<http://www.limburgsmuseum.ab-c.nl>). Hierop is informatie te vinden over aanwinsten, restauraties, onderzoeken, ontdekkingen, ontwikkeling van educatieve projecten, Vriendenactiviteiten etc. Ook is het mogelijk Virtuele Vriend te worden. Als aspirant-Vriend van het Limburgs Museum kan men dan via de website het museumbulletin *In Uitvoering* meteen na het verschijnen inzien. Virtuele Vrienden kunnen zich aanmelden per e-mail. Andere categorieën Vrienden kunnen zich behalve per e-mail ook schriftelijk of telefonisch aanmelden.

Limburgs Museum
Postbus 1203, 5900 BE Venlo
Telefoon: (077) 3522112
Email: limburgsmuseum@wxs.nl
Internet: <http://www.limburgsmuseum.ab-c.nl>

NIEUWE PUBLICATIES

Verschenen

* Wim Moorman, Ik kan er geen paard van maken. Beeldende kunst in openbare ruimte van de gemeente Horst. Horst 1999. Geïllustreerd. ISBN 90-71606-07-4. Prijs fl 12,50.

Tegenwoordig vind je verspreid over de hele gemeente Horst kunstwerken langs wegen en op pleinen, ruim vijftig in totaal, waaronder een beeldengroep. Die zijn niet uit de lucht komen vallen, maar geplaatst door mensen die met aandacht voor de omgeving in nauw overleg met kunstenaars te werk zijn gegaan. Het beeld van Rob Stultiens uit 1961 voor de geboren Horstenaar Jan van Eechoud, in leven de eerste en enige resident die voormalig Nederlands Nieuw-Guinea heeft gekend, was het eerste profane kunstwerk in de openbare ruimte. Bij de bouw van het nieuwe gemeentehuis in 1974 was een sokkel voor een beeld opgenomen. De Horster vroede vaders bogen zich lang over de keuze voor een kunstwerk. Na ampel beraad werd een fonds in het leven geroepen waarin jaarlijks een bepaald bedrag zou worden gestort. Belangrijk was ook dat het gemeentebestuur besloot zich te laten adviseren door een commissie van deskundig geachte Horstenaren. Die commissie kwam er, ze deed uitstekend werk en ze toont nu middels een boekje de resultaten van haar inspanningen. Een groot aantal bekende Limburgse beeldhouwers is intussen met een beeld in Horst vertegenwoordigd. Wim Moorman schreef er een prettig leesbaar verhaal over. Hans van der Beele maakte een bijzondere fotoreportage. Grafisch vormgever Jeu van Helden tekent voor de fraaie lay-out en Drukkerij van Lieshout voor de verzorgde afwerking. Te koop bij Boekhandel Willems en VVV Horst.

* H. Cromptvoets, De situatie van het dialect in Griendtsveen. In: R. Van Hout en J. Kruijssen (red.), Taalvariaties. Toonzettingen en modulaties op een thema. Dordrecht 1996, blz. 41-54. Prijs fl 46,70.

Voor de Meijelse dialectlexicograaf en redacteur van het Limburgs Woordenboek dr Herman Cromptvoets kent de Peel op taalgebied maar weinig geheimen. Hij promoveerde op het onderwerp veenderijterminologie (nog te koop bij De Slegte!) en enkele jaren geleden gaf hij het *Mééls Woordeboek* uit. Allang was hij van plan de situatie van het dialect van Griendtsveen eens nader te bestuderen. Veel voorouders van de huidige inwoners van dit Horster peeldorp zijn afkomstig uit het hele land, speciaal uit Drenthe. Cromptvoets onderzocht de taal van de mensen in Griendtsveen op basis van de uitspraak van enkele zinnestelsels en losse woorden en vergeleek die uitspraak met die van enkele mensen uit Horst en Deurne. De algemene opvatting, ook van de Griendtsveener zelf, is dat er geen eigen Griendtsveens dialect bestaat. Ook Cromptvoets komt uiteindelijk tot die conclusie. De invloed van het Brabants is sterker dan die van het Limburgs.

* Ad Smijers, Peter Roovers. Kunstenaar en Kasteelheer. In: Rond De Grenssteen, nummer 50: zomer 1999. Stichting Heemkundekring De Grenssteen Mook - Middelaar - Molenhoek. Geïllustreerd. Prijs fl 10,00.

De naam van de beeldhouwer Peter Roovers (1902-1993) is onlosmakelijk verbonden met kasteel Heijen dat na de verwoesting in de Tweede Wereldoorlog dankzij Roovers uit de puinhopen herrees. Heemkundekring De Grenssteen Mook - Middelaar - Molenhoek koos bij gelegenheid van het verschijnen van de vijftigste aflevering van haar tijdschrift voor een monografie van Ad Smijers over leven en werken van Peter Roovers, kunstenaar en kasteelheer.

Baron de Weichs de Wenne van Geijsteren heeft Peter Roovers kasteel Heijen toevertrouwd. Roovers was weliswaar niet van adel, maar wel een 'edele geest' volgens de baron en om die reden geschikt als kasteelheer. De restauratie van het huis heeft de familie Roovers, ondanks de overheidssteun, jarenlang grote inspanningen gekost. In het begin, tot het midden van de jaren vijftig, was de bewoning voor de familie spartaans.

Peter Roovers heeft als beeldhouwer bekendheid gekregen door kunstwerken op openbaar toegankelijke plaatsen. In Limburg onder andere bij de PLEM-centrale in Buggenum, de Lima-gas in Heerlen, het oorlogsmonument in het Rozarium te Venlo en veel religieuze beelden voor kerken en kapellen. Hij had een voorkeur voor fonteinen, de combinatie van beeld en water.

* Martijn Kanters en Dienco Bolhuis, Fietsroute Open Monumentendag 1998. Bijzondere en markante bomen. Uitgave commissie Open Monumentendag gemeente Horst. Horst 1998.

Open Monumentendag 1998 heeft in Horst de schijnwerpers gericht op bijzondere en markante bomen die te zien zijn langs openbare wegen en op pleinen, in totaal een keuze tot een dertigtal. Helaas werden onder andere niet opgenomen de meer dan een eeuw oude beukenbomen bij het NS-station en de lindebomen langs de Venloseweg. Sneu was het natuurlijk dat één gekozen haagbeuk op Open Monumentendag 1998 al was omgezaagd. Net wat u zegt: de nieuwe tijd!

Dit boekje is gratis verkrijgbaar bij de VVV. Hierin staat een beschrijving van de gekozen bomen en is een fietsroute opgenomen. Aan de hand van de uitslaande fietskaart komt men langs alle bomen, ook dit jaar en volgende. Men kan dan tevens controleren of er bomen zijn verdwenen. Het boekje heeft namelijk ook een waakhondfunctie.

* Jeu Derikx, Geschiedenis van de Sint Nicolaaskerk Broekhuizen. CD-ROM. Broekhuizenvorst 1998. Prijs fl 30,00.

* Jeu Derikx, Geschiedenis van de kerk van Broekhuizenvorst. CD-ROM. Broekhuizenvorst 1999. Prijs fl 30,00. Uitgaven van Historische Kring gemeente Broekhuizen, Zeelberg 1, 5871 CL Broekhuizenvorst.

Jeu Derikx heeft jarenlang alles verzameld wat er is gepubliceerd over de kerken van Broekhuizen en

Broekhuizenvorst. Hij heeft de huidige kerken en kunstvoorwerpen gefotografeerd en voorzien van tekst en uitleg. Na het overlijden van de oprichter Piet Weijs heeft Jeu Derkx de rol van drijvende kracht van de Historische Kring Broekhuizen overgenomen. Hij heeft gekozen voor een moderne aanpak, de CD-ROM! Het onderwerp, de twee kerken van de gemeente Broekhuizen, heeft hij in tekst en beeld samengebracht en verzameld in een album. Vervolgens heeft hij die bladen gedigitaliseerd. Het ziet er op het beeldscherm allemaal mooi uit. Voor wie nog niet met een computer overweg kan, is voor vijf gulden een zwart/wit uitdraai op A4-formaat verkrijgbaar. De opbrengst is voor de kas van de vereniging.

* Guuz Hoogaerts en Leon Verdonschot, Een teringtyfustakkeband. De Heideroosjes. Met een voorwoord van Urbanus. Amsterdam 1998. Geïllustreerd. Discografie De Heideroosjes. Register. Prijs fl 25,00.

Horst heeft twee nationaal bekende muziekgroepen: Rowwen Hèze en De Heideroosjes. Een opvallend verschil tussen de twee is dat de lichaamsbewegingen van de eerste beperkt zijn tot het noodzakelijke, terwijl die voor de tweede niet extreem genoeg kunnen zijn. Blijkens foto's hebben De Heideroosjes een opvallende voorkeur voor luchtsprongen. Over beide groepen is een boekje geschreven, voor de supporters en voor de nieuwsgierige buitenstaanders...

De Horster punkband De Heideroosjes is bij liefhebbers razend populair. Twee journalisten volgden de band vele jaren en schreven een boekje over de muziek waarmee Frank Kleuskens, Fred Houben, Igor Hobus en Marco Roelofs met De Heideroosjes furore hebben gemaakt: al honderdduizend verkochte cd's. We vernemen dat de jongens contacten hebben of hadden met de harmonie van Horst, die kan terugzien op bijna twee eeuwen musiceren. Zij zullen met het klimmen der jaren ook wel meer rust in hun repertoire gaan brengen, zoals we zien bij Rowwen Hèze.

* Jack Poels, Alles wat ik schreef. Liedteksten van Rowwen Hèze. Rhooon / Kobbegem 1998. ISBN 90 6801 622 9. Geïllustreerd. Discografie Rowwen Hèze. Register. Prijs fl 19,90.

Jack Poels (1957) komt uit America in de gemeente Horst. Iedereen die zijn muziekgroep Rowwen Hèze wel eens heeft gezien en gehoord, live of op de televisie, weet dat zijn teksten in het dialect worden gezongen. De teksten waren voor de liefhebber allang te vinden op een mooie internetpagina van de band, maar nu zijn ze in een boekje verkrijgbaar in de boekhandel, alles wat Poels schreef, tot nu toe.... Populair is de band nog steeds. Het gebruik van het dialect is daar zeker debet aan. Poels grijpt voor de onderwerpen van zijn liedjes vaak terug op het nog herkenbare verleden van zijn eigen jeugd, zoals bijvoorbeeld in De Peel in brand, De Zwarte Plak, Heilige Antonius en Kasselse kermis.

* Koenraad Nijssen, Limburg (NL) en Limburg (B) 1839-1999. Gedeeld verleden. Maastricht / Hasselt 1999.

Nederlands en Belgisch Limburg hebben korte tijd een eenheid gevormd, van 1815 tot 1839. Uit een lappendeken van staatjes en heerlijkheden werd bij het Wener Congres een provincie, of beter nog hertogdom Limburg, gesmeed. Na de opstand van 1830 werden Nederland en België in 1839 weer gescheiden en Limburg verdeeld tussen beide nieuwe koninkrijken. Voor de besturen van de beide Limburgen is dit nu, na 160 jaar, aanleiding tot herdenken. Het besef, bij overheid en burger, dat we ondanks alles zoveel gemeen hebben, leidt de laatste jaren tot interessante initiatieven. In een kleurrijke brochure vestigen de beide provinciebesturen in een aantal korte hoofdstukken de aandacht op onze gemeenschappelijke cultuur en historie. Een puntje van kritiek is de wel erg bescheiden aandacht voor Nederlands Midden- en Noord-Limburg. Het boekje is gratis verkrijgbaar bij openbare instellingen (onder andere infohoek gemeentehuis).

* Marinus Flokstra, Rittermäßige Güter und ihre adligen Eigentümer im Preußisch-Geldrischen Oberquartier 1713-1794. In: Geldrischer Heimatkalender 1998. Geldern 1998. Geïllustreerd. Blz 243-259.

De term 'riddermatig goed' stamt uit de tijd van de standen. Er waren vóór 1795 drie standen: adel, geestelijkheid en burgerij. Als lid van de adel moest je eigenaar zijn van minstens één zogenaamd 'riddermatig' goed. Meestal was dat een huis met grachten, een kasteel. De Franse Revolutie maakte een eind aan de driedeling van de maatschappij.

De amateur-historicus Flokstra heeft voor de Pruisische Tijd van het Overkwartier, de periode van 1713 tot 1794, onderzocht welke adellijke families en welke riddermatige goederen er bestonden. De heer Flokstra is bij ingewijden bekend vanwege zijn fijne speurneus. Hij vond mooi archiefmateriaal en heeft in zijn artikel een groot aantal portretten kunnen opnemen. Van Horst: Lotharius Clemens von Fürstenberg en Johan Willem Vincent van Wittenhorst, enige zoon van Willem Vincent, die in 1692 tot de ridderschap werd toegelaten.

Het Huis ter Horst was een riddermatig goed, verder onder andere het Gebroken Slot en De Steegh (Grubbenvorst) en de kastelen van Meerlo en Geijsteren. Op 14 februari 1757 werd Lotharius Clemens von Fürstenberg als eigenaar van Ter Horst toegelaten tot de ridderschap en op 20 november 1793 zijn zoon Frans Clemens, die amper een jaar van zijn heerlijke rechten heeft kunnen genieten. Hij was tevens de laatste bewoner van het Horster kasteel. Na zijn dood in 1828 werd het niet onderhouden en het intussen in verval geraakte kasteel geleidelijk afgebroken.

Het artikel verscheen in de intussen geheel uitverkochte Gelderse Heimatkalender van 1998.

* Herman Cromptvoets, Klank- en woordgeografie rond Venlo. In: Mederdelingen nr 95 van Vereniging voor Limburgse Dialect- en Naamkunde (VLDN). Hasselt 1998. Besteladres: Sparrenhof 13, B-3290 Diest. Prijs fl 5,50. Dialecten kennen geen geografische grenzen, maar isoglossen. Toch is er wel invloed van de standaardtalen.

Crompvoets onderzocht de invloed van het Duits en het Nederlands op het dialect rond Venlo aan beide kanten van de grens, een streek die vroeger een staatkundige eenheid vormde als het Gelders Overkwartier.

In onze regio wemelt het bijna van isoglossen of dialectlijnen. Het onderscheid tussen *ik* en *ich* noemt de dialectoloog de 'Uerdinger lijn'. Dan is er nog de 'Panninger lijn' (*slaan/sjlaan*) en de 'Panninger zijlijn' (*schoon/sjoon*).

In het Duitse grensgebied is het dialect intussen sterk teruggedrongen, mede als gevolg van het gevoerde onderwijsbeleid. In Nederland heeft het zich redelijk gehandhaafd, al hebben zich ook hier merkwaardige veranderingen voorgedaan. In Sevenum heeft bijvoorbeeld *mi-j* plaats moeten maken voor *mich*.

* Georg Cornelissen, Taal en onderwijs in Noord-Limburg in de Franse Tijd (1794-1814). In: Mededelingen nr 96 van Vereniging voor Limburgse Dialect- en Naamkunde (VLDN). Hasselt 1998. Besteladres: Sparrenhof 13, B-3290 Diest. Prijs fl 7,25.

De Duitse taalhistoricus Georg Cornelissen heeft in geschrifte een bijzondere belangstelling getoond voor het Nederlands en Duits in het oude Opper-Gelre. In de achttiende eeuw was het grotendeels Pruisisch gebied en mocht je verwachten dat op de lagere scholen Hoog-Duits werd onderwezen. Aan het eind van die eeuw kwamen de Fransen en moest er Frans worden onderwezen. Cornelissen heeft onderzocht wat er in de dagelijkse praktijk van het lesgeven terecht kwam.

De aanleiding tot het onderzoek was een anonieme brief uit 1780 van een gegoede boer uit het ambt Kessel aan de overheid van het gebied te Geldern. Zijn klacht was dat de schoolmeesters geen Duits onderwezen, terwijl dat wel verplicht was. De oorzaak was gewoonlijk onbekwaamheid, terwijl de schoolmeesters zelf verklaarden dat de ouders er niet naar vroegen.

Hoe ging dat nu in de Franse Tijd, van 1794 tot 1814? De Fransen organiseerden cursussen voor onderwijzers. Vanaf 1 september 1809 mocht geen onderwijzer zonder kennis van het Frans worden benoemd. Bij een verplicht examen in 1807 bleken slechts 24 van de 130 schoolmeesters het Frans voldoende machtig te zijn. Over de lespraktijk zelf zijn geen gegevens bekend. In twee van de negen gemeenten (Helden en Kessel) van het kanton Horst werd helemaal geen Frans onderwezen.

* Michiel Purmer, Het vervallen landschap. Kasteelruïnes in het Nederlandse landschap. In: Historisch geografisch tijdschrift, 16e jaargang, 98.4, blz. 197-210. Amsterdam 1998.

De laatste jaren groeit de belangstelling voor de historische en landschappelijke waarde van kasteelruïnes. LGOG Kring Horst organiseerde in 1995 een symposium over dit onderwerp en publiceerde het boekje 'Huis ter Horst, een toekomst voor een ruïne'. De Rijksdienst voor de Monumentenzorg gaf in 1998 een standaardwerk uit onder de titel 'Ruïnes in Nederland'. In het onderhavige artikel van Michiel Purmer worden historisch-geografische aspecten belicht. Het artikel is geïllustreerd met een viertal foto's van de Horster kasteelruïne.

Ruïnes zijn gebouwen in verval. Citaat: "Het is kunst de sfeer van de ruïne zo min mogelijk aan te tasten zonder dat de ruïne verder verdwijnt door het verval. Als restauratie al te rigoreus plaats vindt, verliest de ruïne het element van voortschrijdend verval." Purmer schrijft over de ruïne van Horst onder andere het volgende. "Niet alle plantengroei op en rond de ruïne is schadelijk. (...) Ook kunnen bij het muurwerk keuzes worden gemaakt: bij belangrijke delen het verval stoppen, terwijl andere muurestanten juist aan het verval (kunnen) worden prijsgegeven." Kortom: voor de beheerders van de Horster kasteelruïne een zeer lezenswaardig artikel.

Belangstellenden kunnen deze aflevering bestellen bij Uitgeverij Matrijs, Postbus 670, 3500 AR Utrecht, telefoon 030- 234 3148 (prijs fl 10,90 incl. Verzendkosten).

* Jaaroverzicht 1998. Heemkundevereniging Sevenum. Prijs f 15,00. Secretariaat: Postbus 6876, 5975 ZH Sevenum.

Het Jaaroverzicht van Heemkundevereniging Sevenum geeft een goed beeld van deze club van bijna tachtig leden, van de organisatie en van de ontplooide activiteiten. Een relatief hoog aantal leden is actief bezig in werkgroepen en als eenling. Elke groep doet verslag van het voorbije jaar.

Jac van Osch gaf na acht jaar de voorzittershamer terug aan het bestuur. Er was op dat moment nog geen kandidaat voor het voorzitterschap. Piet van Enckevort hield een lezing over "Van 1745 terug in de tijd naar de 13e eeuw", waarvan in dit jaaroverzicht een samenvatting is opgenomen. Joep Keizers en Piet Oomen vertoonden de films "Sevenum 1967" en "Sevenum van vroeger tot nu". Harry van Enckevort hield een lezing over "Oost-Brabant en Noord-Limburg in de Romeinse Tijd" en Jan Korsten over "Standhouden door veranderingen. Agrarisch Noord-Limburg een eeuw in beweging". Ook van deze lezingen zijn samenvattingen opgenomen.

In het jaarboek zijn de volgende 'Heemkundige bijdragen' opgenomen. Cor Huys beschrijft in het Sevenums dialect een dorpswandeling in de jaren dertig en een verhaal over de bouw van kerk en toren na de Tweede Wereldoorlog. Het onderwerp van de bijdrage van de Sevenumse genealoog en amateur-historicus Piet van Enckevort luidt: "Gijsbertus van Enckevort, een niet-alledaagse inwoner van ons dorp". Birgitte Verstegen schrijft over emigratie in de vorige eeuw van Sevenummers naar de Verenigde Staten onder de titel: "America ... here I come". Ze heeft toegevoegd een lijst van 205 emigranten uit Horst en Sevenum naar Amerika.

* N. Verstegen-Maessen, Spinninghe IV. Sevenumse Indiëgangers. De vliegende Pieëlhaas. Sevenum 1998. Geïllustreerd. Prijs f 65,00. Heemkundevereniging Sevenum, Postbus 6876, 5975 ZH Sevenum.

Nederland was nog maar nauwelijks bevrijd of 'onze jongens', zoals militairen toen bijna liefkozend werden

genoemd, moesten gaan vechten in een zeer warm land ver over zee en ver van huis, dat van óns was en dat we dreigden te verliezen. Pas veel later gingen de mannen, velen toen ze allang weer thuis waren, beseffen dat Nederlands-Indië bezig was op eigen benen te gaan staan, dat ze getuige waren van de geboorte van een nieuwe staat: Indonesië.

Uit alle plaatsen van Nederland vertrokken jongens, vaak van onder de twintig jaar. De meesten waren nog nooit ver van huis geweest. Het 'thuisfront' maakte zich terecht zorgen en men deed zijn best om het contact met de jongens die streden voor het vaderland, te bewaren. Vijfenvertig Sevenummers werden naar de 'Oost' gestuurd waarvan er twee zouden sneuvelen. De personalia met foto's van alle militairen zijn in het boek opgenomen.

Van 1946 tot 1950 werden aan de Sevenumse jongens in Indië - en ook aan de missionarissen - regelmatig nieuwsbrieven gestuurd, de *Vleegende Pieëlhaas* genaamd. In totaal werden er 32 afleveringen verzonden. Ze beschreven kleine en grote gebeurtenissen uit Sevenum. De omslagtekening is van de toen bekende Sevenumse onderwijzer Eugénie Boutet. Alle afleveringen zijn in het boek afgedrukt. Ze vormen nu ook een bron voor een interessant stuk dorpsgeschiedenis.

Nel Verstegen-Maessen heeft voor Sevenum de hele geschiedenis beschreven, met veel persoonlijke gegevens van de militairen en van de mensen die meeleefden op het thuisfront. Na thuiskomst wachtte de soldaten een warm onthaal, maar de overheid liet hen in de steek. Zo althans hebben de Indiëgangers het ervaren. De auteur heeft verder gekeken dan Sevenum, waardoor dit boek ook voor andere Nederlanders met belangstelling voor die tijd, interessant is geworden.

In het Jaaroverzicht 1998 van Heemkundevereniging Sevenum is een verslag van de presentatie van het boek op 7 november 1998 opgenomen.

* Limburgs Kwartierstatenboek. 25 jaar NGV in Limburg 1973-1998.

Een kwart eeuw bestaat de afdeling Limburg van de Nederlandse Genealogische Vereniging. Op 17 maart 1973 vond in de Stadsschouwburg te Sittard de oprichtingsvergadering plaats. In 1981 werd de afdeling gesplitst in de afdeling Overkwartier van Gelre (Noord- en Midden-Limburg; nu 120 leden) en de afdeling Zuid-Limburg (nu 250 leden). Bij gelegenheid van het zilveren jubileum hebben de afdelingen gezamenlijk een kwartierstatenboek uitgegeven met in totaal 127 kwartierstaten.

* Piet Dekker, Godert van Bocholt. Enige heer, grootgrondbezitter en zoutzieder van de Zijpe. Een van de oudste en trouwste dienaren van prins Willem van Oranje. Schoorl 1998. ISBN 90 6455 247-7. Geïllustreerd. Register. Prijs fl 89,50.

De kinderen van de Wittenhorsten waren niet honkvast, maar in de kop van Noord-Holland zou je ze niet direct verwachten. Alexandrina van Wittenhorst, een dochter van Johan 1 (de Oude) van Wittenhorst en Josina van Wees trouwde met de Gelderse edelman Godert van Bocholt, die later als heer van Zijpe een Noord-Hollandse polder zou bedijken, de Zijpe. Voor die streek dus een belangrijk man. Piet Dekker is geboortig van die polder. Hij heeft na grondig onderzoek een schitterend, mooi geïllustreerd boek over Godert van Bocholt geschreven. Er is veel aandacht voor de Wittenhorsten en andere Gelderse families. Kortom, dit boek is belangrijk voor de studie van de geschiedenis van het Overkwartier.

* C.G.M. Bak OFM, A.F. den Brok, Th. Jeuken, A.L. Kroft, J. Renkens †, C. Verbeten Karmeliet en W. Willemsen, "Twaalf Stenen uit de Stroom". De twaalf kloosters van Venray. Venray 1998. Geïllustreerd. Stichting Gedenkteken kloosters. ISBN 90-9012175-7. Prijs fl 35.

Nu veel kloosters door gebrek aan kloosterlingen hun poorten moeten sluiten - ook in Venray - ijvert sinds enkele jaren de Stichting Gedenkteken Kloosters te Venray voor een passend eerbetoon aan de Venrayse religieuzen, in 1998 met een boek over de geschiedenis van de kloosters en nog dit jaar met een kloostermonument bij de Sint Petrus Bandenkerk.

Voor Venray zijn de kloosters ook op profaan gebied heel belangrijk geweest, voor de gezondheidszorg, het onderwijs, maar ook voor de economie. Aan het boek hebben diverse auteurs meegewerkt. Het is een mooie studie geworden, goed gedocumenteerd. Hopelijk vormt het een stimulans voor vervolgstudies over de afzonderlijke kloosters.

Het gedenkboek gaat over zusters, broeders en paters die soms kort, soms hun hele leven, in Venray hebben gewoond en gewerkt. Sommigen hebben ook een vooraanstaande rol in het Venrayse gemeenschapsleven gespeeld. De oudste kloosters, Jeruzalem en Bethlehem (Oostrum), ontstonden al in de vijftiende eeuw. Tijdens de Franse Revolutie werden alle kloosters opgeheven, maar in de negentiende eeuw ontstond een nieuwe opbloei van het kloosterleven, ook in Venray.

Dankzij de kloosters bezit Venray een aantal te behouden karakteristieke gebouwen en parken.

BESTUUR LGOG KRING HORST

Voorzitter: De heer drs. J.M.W.C. Schatorjé
Sint Jansstraat 54, 5964 AD Horst. Telefoon (077) 398 5494

Vice-voorzitter: Mevrouw drs. A.P.M. Gielen-van Bommel
Nieuwenhofweg 5, 5962 NS Horst. Telefoon (0478) 69 1784

Secretaris: De heer J.M.G. Kelleners
Stuksbeemden 16, 5961 LG Horst. Telefoon (077) 398 5349

Penningmeester: De heer C.L.G. Theeuwen
Paulus Potterstraat 26, 5961 AZ Horst. Telefoon (077) 398 3332

Lid: De heer drs. W.J. Moorman
Meterikseweg 153, 5961 CV Horst. Telefoon (077) 398 1606

Lid: De heer J.Th.H. Sleutels
Schoutstraat 14, 5975 XL Sevenum. Telefoon (077) 467 2038

Lid: De heer J.A. Smits
Albert Schweitzerstraat 18, 5961 HC Horst. Telefoon (077) 398 2487

* Tot slot

Wist U dat het LGOG-gezinslidmaatschap slechts zeven gulden vijftig kost? Het gezinslid is verder gewoon lid, maar de post ontvangt men slechts eenmaal per adres.

Een briefkaartje aan LGOG, Postbus 83, 6200 AB Maastricht is voldoende om iemand op te geven als gewoon lid of als gezinslid.

Kopij voor de volgende aflevering van *INFO LGOG Kring Horst* (nummer 22, maart 2000) kunt u inzenden tot 1 februari 2000.

St.-Odastraat 80, 5962 AW Horst. Telefoon (077) 398 1717.